

16. 1. 2018 • Kostel sv. Šimona a Judy

Vyvolený aneb Řehoř na skále

hudebně taneční představení
na motivy románu Thomase Manna

„Ne v poklesku, jakkoli děsivém, nýbrž v tvořivé práci pro blaho
všech zrcadlí se člověk.“

Thomas Mann

Úprava textu a kompoziční zpracování na motivy klávesových
skladeb ze 14. až 16. století **Jaroslav TŮMA**

Choreografický koncept **Adéla SRNCOVÁ**

Režijní spolupráce **Jiří SRNEC**

Adéla SRNCOVÁ | taneční improvizace, hra s objekty

Josef SOMR | umělecký přednes (ze záznamu)

Jaroslav TŮMA a **Stefan BAIER** (Německo)

improvizace na varhany, varhanní positív, varhanní portativ,
cembalo, harmonium a klavichord

Jan ROKYTA | improvizace na cimbál a na zobcové flétny

Liselotte ROKYTA | improvizace na Panovy flétny

Alan VITOUŠ | improvizace na bicí nástroje

Hudebně taneční představení vychází z klíčových pasáží knihy
Vyvolený Thomase Manna z roku 1951, která je posledním
autorovým dokončeným dílem.

V románové parafrázi středověkého příběhu o životě fiktivního
papeže Řehoře je zpracován námět z eposu německého
dvorského básníka Hartmanna von Aue (1160?–1210?) *Řehoř
na skále* (Gregorius auf dem Steine, asi 1189).

Prolog

Obraz I. Knížecí hrad

Obraz II. Smrt otce

Obraz III. Bratr a sestra

Obraz IV. Dítě na moři

Obraz V. Opat Gregorius

Obraz VI. Válka pro lásku

Obraz VII. Setkání Řehoře a Sibylly

Obraz VIII. Utkání Řehoře a Rogera

Obraz IX. Sibylina modlitba

Obraz X. Prozření

Obraz XI. Kajícník a rybář

Obraz XII. Probův sen

Obraz XIII. Římské zvony

Obraz XIV. Papež a Sibyla

Epilog

■ **Stručný děj knihy Vyvolený**

Mnich Klement vypráví, usazen v knihovně kláštera v Sant
Gallen, o dvorském životě pana Grimalda a paní Baduhenny, kteří
se dlouho nemohli dočkat potomstva. Po mnohých modlitbách
nakonec kněžna otěhotněla, v daný čas porodila dvojici dětí,
avšak při porodu zemřela. Syn Willigis a dcera Sibyla dospěli,
našli v sobě zalíbení a v noci po smrti otce spolu zhřešili. Z jejich
lásky se narodil syn, který, nepokřtěn, byl na příkaz poručníka
pana Eisengreina v člunu vypuštěn na moře. Člun šťastně přistál
u břehu země. Opat Gregorius zvolil pro dítě jméno Řehoř a
převzal do úschovy tabulku, do níž bylo vepsáno vše o urozeném
původu i okolnostech početí dítěte. Na jeho příkaz vychovali
nalezené dítě chudí pěstouni.

Řehoř, když dospěl, pochopil svoji odlišnost od povah
nevlastních sourozenců a domohl se na opatu Gregoriovu „tabulku
svého života“. Poté odcestoval a pouť jej zavedla do země, kde
vévodkyně Sibyla vytrvale odmítala nápadníka Rogera, který kvůli
neopětované lásce pustošil celou zem. Řehoř, šlechtic rodem a
rytíř srdcem, dal se do služeb města a utlačované země. Při
prvním setkání se do panovnice zamiloval. V souboji nad
Rogerem zvítězil a všichni mužové země chtěli, aby si vévodkyni
vzal za ženu. Ta uznala, že země musí mít pána a aniž by věděla,
že miluje svého syna, svolila ke sňatku. Sibylina služka však
odhalila skrýš, ve které Řehoř uchovával tabulku, a přiměla svou
paní, aby ji přečetla. Zděšená Sibyla pak svůj dávný, utajený
poklesek odhalila Řehořovi. Zdrčený Řehoř uložil těžké pokání

sobě samému i své matce. Ona bude do konce života sloužit těm nejubožejším, on vyhledá co nejdlejší místo na samém konci světa. Potkal rybáře, který ho na jeho žádost vysadil na opuštěném ostrově, kde Řehoř přikován na skále v útrapách a pokání prožil celých sedmáct let...

V samém srdci křesťanstva, v Římě, panoval tehdy dle legendy svár o papežský stolec. Všichni, kteří o něj usilovali, nakonec zemřeli a trůn zůstal prázdný. Dva ze starších a mocných v městě Římě měli pak jedné noci živý sen. Beránek, symbolizující samotného Ježíše Krista, jim přikázal, aby našli a přivedli do Říma muže vyvoleného, jenž po velikém pokání má usednout z úradku Božího v čelo všeho křesťanstva. Stalo se.

Pontifikát Řehořův byl slavný, moudrý a milostivý. Doslechla se o něm i Řehořova matka. Vydala se na pouť do Říma, aby požádala o rozhršení samotného papeže. A tam se nečekaně setkala se svým synem.

■ Ke vzniku hudebně tanečního představení *Řehoř na skále*

Thomas Mann měl k předválečnému Československu jistě vztah plný sympatií, když se do naší tehdy ještě svobodné a demokratické země uchýlil před nastupující drtivou Hitlerovou totalitou. Náklonnost však bývá oboustranná. U českých čtenářů a obdivovatelů krásné literatury měl a má dosud spisovatel Mann mnoho příznivců. Obliba jeho knih vyústila před lety také v natočení kapitol z jeho poslední dokončené knihy *Vyvolený* v Českém rozhlase. Protagonistou rozhlasové četby na pokračování byl Vlastimil Brodský.

Osloven Brodského úchvatným podáním ne zcela jednoduchého Mannova textu byl i Jiří Srnec, umělec, který od šedesátých let slavil úspěchy se svým Černým divadlem po celém světě. Poetika původního Srncova Černého divadla má co říci dodnes. Je nesena nejen možnostmi dvojího působení herců na jevišti, jednak viditelných a jednak v černém sametu oblečených těch neviditelných, ale i působením imaginárních vlastností předmětů vznášejících se na scéně. Jiří Srnec působil i v Laterně magie a dodnes jej potkáváme leckde tam, kde divadlo přerůstá své úžeji chápané hranice a vydává se do méně probádaných světů. Neopakovatelná Srncova osobnost našla během více než pěti desetiletí divadelní práce uplatnění ve složkách nejen divadelně autorských a ryze jevištních, ale také v oblasti hudby a výtvarného umění.

S Vlastimilem Brodským, který mezi námi už nějaký čas není, se Jiří Srnec setkal a zmínil se mu o svém úmyslu ztvárnit někdy v budoucnu Mannovo náročné téma na divadelním jevišti. Pan Brodský prý reagoval s údivem: „Pane Srnče, vždyť to přece nejde!“

Silné osobnosti mají tu vlastnost, že dokážou pro své myšlenky nadchnout i okolí. Rozhodujícím impulsem pro vznik hudebně tanečního představení *Řehoř na skále* na motivy románu *Vyvolený* Thomase Manna se stala moje pravidelná spolupráce s tanečnicí Adélou Srncovou, dcerou Jiřího Srnce,

při koncertních produkcích na téma křesťanských ctností. Konávají se pod názvem *Varhanní koncert o Víře, Naději a Lásce aneb Královský nástroj tančí*. Účinkovali jsme už v mnoha kostelech u nás i v zahraničí, v protestantských i katolických, někdy také v koncertních sálech. Adéla Srncová vyjadřuje náladu hudby a obsah jí podložených textů prostřednictvím taneční improvizace. Při našich společných účinkováních vyšlo zřetelně najevo, že právě princip improvizace, kdy ani jeden z nás nemůže předem vědět, co udělá ten druhý v příštím okamžiku, přináší nejsilnější zážitky. Nejen nám, ale údajně i publiku.

Od zmíněné umělecké zkušenosti pak už byl jen krok k přesvědčení, že hudbou, která by byla ideálním souputníkem tance v případě *Řehoře na skále*, bude hudba improvizací, vznikající ve svém výsledném tvaru právě i jakožto reakce hudebníků na kreativitu tanečnice. Příběh Řehořův je utkáno z motivů lásky, hříchu, pokání a odpuštění, z motivů starých jako lidstvo samo. Také v tomto představení ztvárňuje Adéla Srncová jednotlivé děje i aktéry příběhu prostřednictvím výrazových možností soudobé taneční choreografie a hrou s objekty. Navazuje tak na tvůrčí principy Černého divadla Jiřího Srnce. Základem pro kolektivní hudební improvizace se stala moje zpracování skladeb pro klávesové nástroje, tak jak se nám dochovaly ze 14. až 16. století. Hudba je tím rozkročena přes staletí stylového vývoje až k dávným zdrojům, jakými jsou staré klávesové kodexy.

Výňatky z textu Thomase Manna jsou sestaveny tak, aby zpřítomnily i výsostný způsob Mannova myšlení, který nastiňuje jeho humanistický postoj k životu člověka. Autor je shovívavý k lidským pochybením a vyjadřuje přesvědčení, že žádný lidský hřích není tak nekonečný, aby nemohl být odpuštěn. Příběh životního putování budoucího papeže protkal Thomas Mann mnoha odkazy na středověké reálie, dále řadou vysloveně satirických pohledů na svět, zároveň však také laskavým smyslem pro humor či nadsázku.

Jaroslav Tůma

■ Adéla SRNCOVÁ

se narodila v roce 1987 v Praze. Její otec Jiří Srnec je zakladatelem Černého divadla, matka Dana Srncová je tanečnice a herečka. Největší vášní je pro Adélu Srncovou taneční improvizace, které se věnuje už od útlého dětství. Má za sebou mnohá sólová taneční vystoupení na hudbu Michaela Kocába, Lucie Bílé, dále pak na živou hudbu (Předávání evropských cen Trebbia 2006–2009, 2011, 2013– Státní opera Praha, Obecní dům) v orchestrálních skladbách Juraje Filase, Varhana Orchestroviče Bauera, Sylvie Bodorové... A živá hudební vystoupení s muzikou Kryštofa Marka, Shahaba Tolouie, Sashy Shonerta....

■ Jaroslav Tůma

se narodil v roce 1956 v Praze. Je nositelem prvních cen v soutěžích ve varhanní improvizaci v Norimberku v roce 1980 a v holandském Haarlemu v roce 1986. Dále se stal laureátem řady interpretačních varhanních soutěží, např. v Linci v roce 1978, v soutěži Pražského jara v roce 1979, v soutěži Johanna Sebastiana Bacha v Lipsku v roce 1980 a mnoha dalších. Vyučuje na Hudební fakultě AMU v Praze. Tůmova diskografie čítá již přes padesát titulů, převážně sólových, kromě sólových vystoupení jej často potkáváme i jinak, např. s Adélou Srncovou spolupracuje v programu *Varhanní koncert o Víře, Naději a Lásce aneb Královský nástroj tančí*.

■ Stefan BAIER

se narodil v roce 1967 v Pasově. V současné době je rektorem a řádným profesorem varhan na Vysoké hudební škole v Regensburgu (Hochschule für katholische Kirchenmusik und Musikpädagogik), přednáší na různých kurzech varhanních i kurzech staré hudby. Bývá porotcem hudebních soutěží, koncertuje jako varhaník a cembalista v mnoha zemích Evropy, severní Afriky, na Kubě a v Japonsku.

■ Jan ROKYTA

se narodil v roce 1969. Studoval hru na cimbál u Ludmily Dadákové na Konzervatoriu v Bratislavě a hru na zobcovou flétnu u Waltera van Hauweho a Paula Leenhoutse na Sweelinck-Conservatoriu v Amsterdamu. Svou kariéru zahájil v cimbálové muzice Technik Ostrava, založené v roce 1958 jeho otcem Janem Rokytou seniorem. Dnes je vyhledávaným profesionálním hráčem na cimbál v nejširším mezinárodním měřítku.

■ Liselotte ROKYTA

studovala hru na Panovu flétnu u mezinárodně uznávaného rumunského virtuosa Nicolae Pîrvu na Conservatoriu v Hilversum (Nizozemí). Během studia absolvovala mistrovské kurzy u Simiona Stanciu a Gheorghe Zamfira. V rámci studia rumunského jazyka a literatury na Amsterdamské Univerzitě absolvovala Liselotte v roce 1997 tříměsíční stáž v oblasti Maramures (Severní Rumunsko) a zabývala se zde výzkumem dosud neprobádané folklórní vokální formy „Hora cu noduri“. Liselotte Rokyta pravidelně spolupracuje s předními nizozemskými varhaníky, každoročně podniká velká turné v Jihoafrické republice a v Kanadě. Vydala též řadu sólových i komorních CD.

■ Alan VITOUŠ

se narodil v roce 1946 v Praze. Studoval na pražské konzervatoři u Vladimíra Vlasáka (1960–65). Z náboženských důvodů odmítl nastoupit vojenskou službu a místo ní pracoval v dolech na Kladně (1966–74) a na stavbě metra v Praze (1974–79). K hudebním aktivitám se vrátil až koncem sedmdesátých let. N a svém kontě má velké množství mezinárodních aktivit, mj. se svým světově proslulým bratrem kontrabasistou Miroslavem Vitoušem. Působí jako kmenový člen projektu *Slet bubeníků*, s formací Clarinet Factory spolupracuje od roku 2005 na pořadu *Ozvěny z kamene*. Spolupracoval na divadelních projektech *Čtyři dohody*, *Svět Toltéků* a *Zbrožek company*, vytvořil hudbu k mnoha divadelním představením a filmům.

www.fok.cz